

Az 1995-ben alapított Háttér Társaság közhasznú besorolású, országos hatáskörű civil szervezet, Magyarország legnagyobb és legrégebb óta működő leszbikus, meleg, biszexuális, transznemű, queer és interszex (LMBTQI) egyesülete. Egy olyan társadalomért dolgozunk, amelyben szexuális irányultsága vagy nemi identitása miatt senkit sem ér hátrány, ahol az LMBTQI közösség valamennyi tagja szabadon megélheti identitását, és felmerülő problémái megoldásához megfelelő segítséget kap. Célunk az LMBTQI emberek egyenlőségének és jólétének elősegítése (1) az LMBTQI emberek számára segítő szolgáltatások nyújtása; (2) az LMBTQI emberek tudatosságának és önszerveződésének segítése; és (3) az LMBTQI emberek szükségleteit figyelembe vevő jogrendszer, közszolgáltatások és társadalmi hozzáállás kialakítása révén.

A Háttér Társaság örömmel fogadta, hogy a Budapesti Mobilitási Terv (BMT) társadalmi egyeztetése keretében lehetőséget kaptunk véleményünk kifejtésére és az LMBTQI közösség szempontjából releváns szempontok részletesebb bemutatására.

A Terv stratégiai célként jelöli meg a biztonságot, azonban ezt elsősorban közlekedésbiztonsági szempontból, illetve élet- és vagyonbiztonsági szempontból (1.2.7) tárgyalja; nem tesz említést az utazóközönséget - ideértve a szexuális és nemi kisebbséghez tartozókat - a tömegközlekedési eszközökön, megállóknál ért, a személyes biztonságukat és emberi méltóságukat sértő atrocitások megelőzésének és hatékony kezelésének kötelezettségéről. Az alábbiakban röviden bemutatott esetek jól illusztrálják, milyen típusú problémákkal szembesülhetnek az LMBTQI közösség tagjai a budapesti tömegközlekedés használata során és az ezekre adott hatékony válasz milyen kötelezettséget ró a szolgáltatást biztosítóra és annak munkatársaira.

A Háttér Társaság jogsegélyszolgálatához számos olyan ügyben érkezett bejelentés, ahol a tömegközlekedési eszközön, illetve a megállóknál érte az ügyfeleket atrocitás, ezek közül néhány:

- 2012. március: egy roma meleg férfit Lövölde térnél, a 70-es trolin buzizták, leszállás után ököllel ütötték, rugdosták, orrát betörték.
- 2012. december: 6 fős meleg társaság utazott egy tömegközlekedési eszközön, két 20 év körüli férfi először megjegyzéseket tett általában a melegekre, leszállás közben egyiket leköcsögözte, lelökték a busz lépcsőjéről, a földre esett, az egyikőjük még a földön is ütlegelte.
- 2020. szeptember 23.: egy férfi a metróon utazott, rászólt egy 20 év körüli férfira, akinek le volt tolvaja a maszkja, jelezte neki, hogy vegye fel, mire az kiabálni kezdett, hogy mit nézi, hülye buzi, szálljanak le és intézzék el kint, majd vállba bokszolta.
- 2022. július 10.: egy leszbikus pár a Blaha Lujza téri metróállomás mozgólépcsőjén tartózkodott amikor egy férfi rácsapott mindkettőjük fenekére és azt mondta nekik, hogy ne "buzuljanak". Az egyik sértett elkezdett kamerázni, ekkor a támadó megszorította a karját és így próbálta elvenni tőle a mobiltelefont. Eközben a másik sértett a BKK forgalmi irodában próbált segítséget kérni, de úgy tájékoztatták, hogy neki kell rendőrt hívni, mert ő tudja, hogy mi történt. A sértettek rendőrt hívtak, ekkor a támadó már nem volt a helyszínen. Az ügyben közösség tagja elleni erőszak miatt indult eljárást, ezt a rendőrség felfüggesztette, mivel az elkövető kiléte nem megállapítható.

- 2022. november 4.: transznemű ügyfelünket egy ismeretlen férfi zaklatta és fenyegette az M2 jelzésű metróon, illetve az Örs vezér tere metróállomáson. Az utas a Puskás Ferenc Stadion metrómegállótól kezdődően sértő megjegyzésekkel illetve, testi sértéssel fenyegette, majd az Örs vezér tere metróállomáson támadólag az útjába állt. Rendőrségi feljelentést tett, szintén közösség tagja elleni erőszak ügyében indult büntetőeljárás.
- 2022-2023-ban több helyen tűntek fel, 'Irtsd a szar buzit!' feliratok tömegközlekedési megállókban. A Háttér Társaság a hozzánk eljutott esetekben feljelentést tett.

A romló közbeszéd hatására egyre gyakoribbak a homofób és transzfób megnyilvánulások és ezek egy része erőszakkal is társul, ezért elengedhetetlen, hogy lépéseket tegyenek a biztonságosabb tömegközlekedés kialakítása érdekében.

Nincs tudomásunk arról, hogy a BKK megfelelő belső eljárásrenddel, következetes gyakorlattal rendelkezne az erőszakos támadások áldozatainak támogatására, a támadások, illetve gyűlöletkeltő megnyilvánulások rendőrségi bejelentésére.

Az esélyegyenlőség szintén a BMT stratégiai célkitűzése: ezt szintén szűken, egy védett csoportra korlátozza a tervezet, csupán a fogyatékossgal élők szempontjait veszi figyelembe. Az esélyegyenlőség érvényesítése során kiemelten fontos, hogy más védett tulajdonsággal rendelkező személyek - ideértve az LMBTQI embereket - jogaira és érdekeire is figyelemmel legyünk, és a tömegközlekedés során az esélyegyenlőség biztosítása nem korlátozható a fizikai hozzáférés biztosítására, elengedhetetlen a befogadó, diszkriminációtól és erőszaktól mentes közlekedési tér garantálása mind a BKK dolgozói, mind az utazóközönség részéről.

A befogadó, előítéletmentes utazási környezet biztosítását nagyban akadályozza, hogy a transznemű emberek jelenleg nem jogosultak nevüket és nemüket hivatalos iratokban megváltoztatni, így kénytelenek valamennyi olyan helyzetben felfedni transznemű státuszukat (így pl. jegyellenőrzés, bírság kiszabása), ahol személyazonosító irataik bemutatására van szükség. Szükséges a BKK munkavállalóit felkészíteni, hogy az ilyen helyzetekben is tiszteletteljesen, az érintettek magánéletét tiszteletben tartva járjanak el. Meg kell teremteni a lehetőségét, hogy a bérletigazolványokon a transznemű személyek nemi identitásának megfelelő neve szerepeljen azon esetekben is, ahol az emberi jogokat súlyosan sértő hatályos jogszabályok a név hivatalos megváltoztatását nem teszik lehetővé.

Túlmutat a BMT keretein, de fontos megjegyezni: a BKK annak ellenére, hogy rendelkezik esélyegyenlőségi tervvel, semmit nem tesz annak érdekében, hogy munkavállalóik elfogadóbbak legyenek, tudomásunk szerint nem tartanak képzéseket, illetve nincsenek tájékoztató anyagok, amelyek a szexuális irányultság és nemi identitás alapján történő hátrányos megkülönböztetés, illetve zaklatás tilalmára hívnák fel a figyelmet. Ilyen képzések megtartására egyesületünk már tett javaslatot a BKK-nek, ahol elvi fogadókészség mutatkozott, de érdemi előrelépés nem történt. Javaslatot tettünk az Esélyteremtő Budapest Munkacsoportban is egy BKK-s esélyegyenlőségi képzésekkel foglalkozó tematikus csoport létrehozására is, erre főpolgármester-helyettesi támogatás is érkezett, a csoport mégsem lett meghirdetve a tagok között.

Jogsegélyszolgálatunkhoz számos bejelentés érkezett hozzánk olyan esetekben, amikor a BKK munkavállalói vagy olyan személyek részéről volt zaklatás, illetve megengedhetetlen hangnem, akik a szerződéses külső partnerek alkalmazásában álltak, ezek közül néhány:

- 2010. július: Budapest Pride-ot követően három férfi egy utast ütlegelt, rugdosott; biztonsági őrök szétválasztották őket, de a támadókat elengedték. A földre ülő, megsérült sértettre ráripakodtak, hogy távozzon. A jegyszedőket az elengedésért számon kérő tanút jegyszedő jelenlévő rokona obszcén szavak kíséretében, erőszakkal fenyegette „azonnal takarodj, különben agyonverlek”.
- 2017 július: egy ismert személy a 133E buszon utazott, lejárt a bérlete, az ellenőr ezért sértegette, és azt mondta neki: „buziskodás helyett jegyet kéne venni”.
- 2020. február 7.: M3 metró, Újpest, egy BKK ellenőr odalépett egy transznemű személyhez, és megkérdezte, hogy ő most valójában fiú-e vagy lány, megpróbálta megfogni a mellét, követte, lökdöste. Panaszt tett BKK-nál.
- 2021. január 31.: BKK villamoson a Kálvin téren, dél és fél egy között, három ellenőr azt hitte, hogy két együtt utazó utasnak nincs jegye, majd miután kiderült, hogy van, családodottságuknak homofób sértegetéssel adtak hangot az egész villamos előtt.
- 2021. március 25.: Jelentsd a homofóbiát oldalról érkezett bejelentés, BKK ellenőr homofób kijelentéseket tett két utasra. A BKK szerint nem beazonosíthatóak az ellenőrök.

Az LMBTQI emberek biztonságát, esélyegyenlőségét nem csak közvetlenül a BKK vagy a BKV munkatársainak előítéletes fellépése vagy tétlensége okozza, arra több esetben a szerződéses partnerek részéről kerül sor. Fontos ezért, hogy az esélyegyenlőségi szempontok a szerződéses partnerek kiválasztása során is érvényesüljenek, a szolgáltatási szerződésben szükséges előírni a megfelelő belső eljárásrendeket, képzéseket a partnereknél.

A fentiek alapján szükségesnek tartjuk, hogy az LMBTQI emberek jogainak tiszteletben tartásához és személyes biztonságuk garantálásához szükséges intézkedések is a BMT részévé váljanak. Ennek keretében javasoljuk:

- (1) a biztonságot a terv tágabban értelmezze, és abban jelenjen meg az utazóközönség megvédeése az erőszakos támadásoktól, méltóságot sértő megnyilvánulásoktól;
- (2) az esélyegyenlőséget a terv tágabban értelmezze, és abban jelenjen meg a különböző hátrányos helyzetű csoportok, így az LMBTQI emberek szempontjai is;
- (3) dolgozzanak ki és a gyakorlatban is következetesen alkalmazzanak belső eljárásrendet az erőszakos támadások, gyűlöletkeltő megnyilvánulások esetén követendő lépésekről, azok rendőrségi bejelentéséről;
- (4) dolgozzanak ki lépéseket a transznemű utasok nemi identitásának elismerésére, magánéletük tiszteletben tartására;

(5) a BKK és partnereinek munkavállalói kapjanak megfelelő felkészítést, képzéseket a szexuális irányultságon és nemi identitáson alapuló erőszak, hátrányos megkülönböztetés és zaklatás megelőzéséről, az áldozatok támogatásáról.